

فهرست مطالب

پیشگفتار

فصل اول: کاهش یا تبدیل مجازات حبس تعزیری ۱۱

گفتار نخست. تقلیل یا تبدیل برخی مجازات‌های جرایم مندرج در قانون مجازات اسلامی

۱۱ (تعزیرات ۱۳۷۵)

الف) کاهش مجازات حبس موضوع ماده‌ی ۶۱۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات ۱۳۷۵) به

۱۴ استثنای تبصره‌ی آن

ب) کاهش مجازات آدم‌ربایی موضوع ماده‌ی ۶۴۷ قانون مجازات اسلامی

۱۷ (تعزیرات ۱۳۷۵)

ت) تبدیل مجازات حبس موضوع ماده‌ی ۶۷۷ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات ۱۳۷۵)، در

صورتی که میزان خسارت وارده یک صد میلیون ریال یا کمتر باشد به جزای نقدی تا

۲۰ دو برابر معادل خسارت وارده

ث) کاهش مجازات حبس موضوع ماده‌ی ۶۸۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات ۱۳۷۵) به

۲۶ حبس درجه‌ی شش

ج) تبدیل مجازات موضوع مواد ۶۰۸ و ۶۷۹ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات ۱۳۷۵) به

۲۷ جزای نقدی درجه‌ی شش

گفتار دوم. الزام دادگاه‌ها به صدور رأی متقن و ذکر علت صدور حکم به بیش از حداقل

۲۷ مجازات مقرر قانونی

گفتار سوم. حذف تمامی حبس‌های ابد غیرحدی و تبدیل آن‌ها به حبس درجه‌ی یک . ۳۲

- گفتار چهارم. تجویز مجازات‌های تکمیلی در محکومیت به مجازات‌های درجه‌های هفت و هشت ۳۵
- گفتار پنجم. تعدیل مجازات‌های نقدی حسب مورد از زمان تصویب قانون مربوط ۴۱
- گفتار ششم. تغییر شیوهی تخفیف مجازات ۴۳
- گفتار هفتم. نسخ برخی از مواد قانونی ۵۸

فصل دوم: توسعه و تسهیل ارفاق‌های قانونی ۶۱

- گفتار نخست. تجویز تعلیق مجازات برخی جرایم ۶۱
- گفتار دوم. تجویز استفاده از نظام نیمه‌آزادی در جرایم تعزیری درجه‌های دو، سه و چهار ۶۶
- گفتار سوم. تجهیز استفاده از تجهیزات الکترونیکی در مورد حبس‌های تعزیری درجه دو، سه و چهار ۶۹
- گفتار چهارم. توسعه‌ی جایگزین‌های حبس در موارد تعدد جرم ۷۳
- گفتار پنجم. توسعه‌ی جرایم قابل گذشت ۷۵

فصل سوم: تعدد و تکرار جرم ۹۱

- گفتار نخست. تغییر شیوه‌ی تشدید مجازات در تعدد جرم ۹۱
- گفتار دوم. تغییر مقررات مربوط به تکرار جرم ۱۱۳
- «جدول درجه و مجازات‌های جرایم قابل گذشت، طبق قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹» ۱۲۲

فصل نخست

کاهش یا تبدیل مجازات حبس تعزیری

با بررسی مواد قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹)، می‌توان مواد ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۱۵ این قانون را ذیل فصلی با عنوان کاهش یا تبدیل مجازات حبس تعزیری جای داد؛ چرا که هر یک از این مواد متضمن احکام و مقرراتی هستند که به نوعی کاهش این قسم از مجازات یا تبدیل آن را در پی دارند. هر یک از این مواد به تفکیک به شرح آتی در قالب گفتاری مستقل بیان و تحلیل می‌شود.

گفتار نخست. تقلیل یا تبدیل برخی از مجازات‌های جرایم مندرج در قانون مجازات اسلامی (تعزیرات ۱۳۷۵)

آزادی، پس از نعمت حیات والاترین موهبت الهی است و سلب آزادی به مفهوم سلب یکی از بنیادی‌ترین ارزش‌های حیات انسان و نقض حقوق ذاتی وی می‌باشد. جایگاه آزادی از منظر دین مبین اسلام به حدی است که خداوند متعال، آزادی بردگان را فدیه‌ی بخشایش بسیاری از گناهان بزرگ قرار داده است. از این‌رو، حقوق به‌عنوان تنظیم‌کننده‌ی روابط اجتماعی انسان‌ها نمی‌تواند به مفهوم آزادی انسان بی‌توجه باشد. مکاتب حقوق کیفری از دیرباز سلب آزادی را به‌عنوان سزای تجاوز به حقوق افراد و جامعه در نظر گرفته و آن را در زمره‌ی مجازات‌ها قرار داده‌اند. هدف از مجازات حبس ارباب و بازدارندگی، اصلاح بزهکار، ترمیم و تشفی خاطر بزه‌دیده، مصون ماندن جامعه از خطرات فرد بزهکار و پیشگیری از تکرار جرم است. با وجود این، مکاتب حقوق کیفری امروزه بر این باورند که افراط در مجازات حبس نمی‌تواند اهداف این کیفر را به‌طور کامل محقق سازد. لزوم رعایت حق ذاتی

آزادی انسان از یک‌سو و آثار زیانبار زندان از جمله هزینه‌ی اقتصادی آن، تاثیر مخرب زندان بر خانواده‌ی بزهکار، جرم‌زا بودن محیط زندان و کاهش اثر اصلاحی و تربیتی آن از سوی دیگر، موجب شده است که امروز زندان به‌عنوان آخرین راه‌حل در نظر گرفته شود. در شریعت مقدس اسلام به‌عنوان منشاء قانونگذاری، مجازات حبس جز در موارد محدود مربوط به حدود، اصالت تشریحی ندارد و حبس به‌عنوان تعزیر و یا قرار تأمین کیفری مبتنی بر احکام ثانویه و مصالح است. بنابراین در قوانین پس از پیروزی انقلاب اسلامی همواره بر رأفت، تخفیف، مصالحه و سازش و نهادهای ارفاقی چون تخفیف، تعلیق، تعویق صدور حکم، موقوفی تعقیب و اجرا و جایگزین‌های حبس تأکید شده است. قانون‌گذار در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹)، مجازات حبس تعدادی از جرایم را کاهش داده است. این رویکرد مبتنی بر واقعیات جامعه‌ی امروز و آثار مخرب زندان بر خانواده‌ی زندانی و توان اقتصادی دولت و حمایت از منافع اقتصادی آزادی جامعه است. در واقع با گذشت حدود ۲۴ سال از تصویب قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده ۱۳۷۵) قانونگذار به این نتیجه رسیده است که شدت مجازات حبس در برخی جرایم، متناسب با آثار این جرایم نبوده و تجدید نظر در کیفر این جرایم را مناسب با مقتضیات زمان دانسته است. بر این اساس، هرچند به‌طور کلی مجازات حبس این جرایم را مرتفع نشده است؛ اما با کاهش مدت آن، گام دیگری در جهت رویکرد نوین حقوق کیفری یعنی توجه به آثار مخرب حبس و پرهیز از افراط در تعیین مجازات حبس برداشته است. به نظر می‌رسد نگاه قانون‌گذار در این بخش به کثرت پرونده‌ها، اهمیت جرایم، تعداد زندانیان و عدم تناسب میزان حبس مقرر در قانون با بزه ارتكایی معطوف بوده است.

ماده‌ی یک قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹) که متضمن کاهش یا تبدیل برخی مجازات‌های موضوع قانون مجازات اسلامی (تعزیرات ۱۳۷۵) است به شرح زیر بیان و بررسی می‌شود.

* * *

«ماده ۱- مجازات‌های مقرر در کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی به

شرح زیر کاهش یافته یا تبدیل می‌شود:

الف- مجازات حبس موضوع ماده (۶۱۴) قانون^۱، (به استثنای تبصره آن) به

حبس درجه شش؛

ب- مجازات حبس موضوع ماده (۶۲۱) قانون^۲، در صورتی که ارتکاب جرم

به عنف یا تهدید باشد به حبس درجه چهار و در غیر این صورت به

حبس درجه پنج؛

پ- تبصره ماده (۶۲۱) قانون، نسخ و در مورد شروع به جرم آن مطابق

ماده (۱۲۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱^۳ عمل می‌شود.

۱. «هر کس عمداً به دیگری جرح یا ضرب وارد آورد که موجب نقصان یا شکستن یا از کار افتادن عضوی از اعضاء یا منتهی به مرض دایمی یا فقدان یا نقص یکی از حواس یا منافع یا زوال عقل مجنی‌علیه گردد در مواردی که قصاص امکان نداشته باشد چنانچه اقدام وی موجب اخلال در نظم و سیات و امنیت جامعه یا بیم تجری مرتکب یا دیگران گردد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد و در صورت درخواست مجنی‌علیه مرتکب به پرداخت دیه نیز محکوم می‌شود.»

تبصره- در صورتی که جرح وارده منتهی به ضایعات فوق نباشد و آلت جرح اسلحه یا چاقو و امثال آن باشد مرتکب به سه ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.»

۲. «هر کس به قصد مطالبه وجه یا مال یا به قصد انتقام یا به هر منظور دیگری به عنف یا تهدید یا حیل یا به هر نحو دیگر شخصاً یا توسط دیگری شخصی را برباید یا مخفی کند به حبس از پنج تا پانزده سال محکوم خواهد شد. در صورتی که سن مجنی‌علیه کمتر از پانزده سال تمام باشد یا بی‌بودن توسط وسایل نقلیه انجام پذیرد یا به مجنی‌علیه آسیب جسمی یا حیثیتی وارد شود، مرتکب به حداکثر مجازات تعیین شده محکوم خواهد شد و در صورت ارتکاب جرایم دیگر به مجازات آن جرم نیز محکوم می‌گردد.»

تبصره- مجازات شروع به ربودن، سه تا پنج سال حبس است.

۳. «هر کس قصد ارتکاب جرمی کرده و شروع به اجرای آن نماید، لکن به واسطه عامل خارج از اراده او قصدش معلق بماند، به شرح زیر مجازات می‌شود:

الف- در جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها سلب حیات، حبس دائم یا حبس تعزیری درجه یک تا سه است به حبس تعزیری درجه چهار پ- در جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها قطع عضو یا حبس تعزیری درجه چهار است به حبس تعزیری درجه پنج پ- در جرائمی که مجازات قانونی آن‌ها شلاق حدی یا حبس تعزیری درجه پنج است به حبس تعزیری یا شلاق یا جزای نقدی درجه شش- تبصره- هرگاه رفتار ارتكابی ارتباط مستقیم با ارتکاب جرم داشته، لکن به جهت مادی که مرتکب از آن‌ها بی‌اطلاع بوده وقوع جرم غیرممکن باشد، اقدام انجام شده در حکم شروع به جرم است.»